

slacht door hemzelve is uitgeoefend, moeten hier dus buiten aanmerking blijven alle landgenooten, van wie zulke aanraking niet bekend is, ook al waren zij terzelfder tijd zijne geestverwanten; mannen als b. v. Andreas Hyperius ¹⁶⁾ of Hermanus Moded ¹⁷⁾, om nu uit de groote menigte slechts een paar te noemen. En dan evenzeer nog een aantal anderen, als b. v. Zacharias Ursinus en Caspar Olevianus ¹⁸⁾, de bekende opstellers van den Heidelbergschen Catechismus, Johannes a Lasco ¹⁹⁾, de stichter en leider van de Nederlandsche vluchtelingen-gemeente te Londen, en de Leidsche hoogleeraar Franciscus Junius ²⁰⁾, die wel allen nauw aan Calvijn verbonden waren en zijn invloed hier te lande zeer bevorderd hebben, maar die, wat hunne afkomst betreft, hier toch vreemd waren.

Voorts nemen we de Nederlanden hier natuurlijk in den zin die er in de 16de eeuw aan gegeven werd, dus gelijk zij destijds begrensd waren, en met insluiting van het zuidelijk deel. In den tijd, die ons bezig houdt, staat dit deel zelfs het meest op den voorgrond, daar het toen de noordelijke provinciën verre vooruit was, niet slechts op maatschappelijk gebied, maar ook in een geestelijk opzicht, en dan wel inzonderheid met betrekking tot de Reformatie. Nadat de geweldige uitbarsting van het Anabaptisme met geweld onderdrukt was, kwam er langen tijd in het noorden een schijnbare stilstand: de Hervormingsgezinden waren nog wel talrijk, maar er werd niet veel van gemerkt, en ook was er bijna niemand, die voor hunne verstrooide kringen als leider kon optreden. In het zuiden was dat alles gansch anders; en vandaar, dat een onderzoek, als we nu gaan instellen, uit den aard der zaak wel het meest bij dat zuidelijk deel ons bepaalt.

Daarmede is Calvijn ook het eerst in aanraking gekomen; en dan juist niet altijd met geestverwanten. Reeds terstond na zijne aansluiting bij de Gereformeerden, en ook later bij herhaling, heeft hij Nederlanders leeren kennen, die behoorden tot de Anabaptisten of Wederdoopers en tot de Libertijnen ²¹⁾ of pantheïstische Vrijgeesten, welke beide secten toentertijd in ons gansche vaderland grooten aanhang hadden, en ook buitenslands propaganda dreven. Waar hij ze ontmoette of bereiken kon, heeft hij ze bestreden en pogen terecht te brengen. Zoo b. v. de